

Dichtbij de laaggeletterde ouder

Een exploratief onderzoek naar de werking van ouderbijeenkomsten over leesbevordering in een omgeving met laaggeletterde ouders

Natascha Notten, Radboud Universiteit

Intern rapport, niet bedoeld voor publicatie

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Laaggeletterde ouders met een migratieachtergrond	3
1.2	Onderzoeksvragen.....	4
2	De Schoolschrijver en de Oudersalon	5
2.1	Doelgroep De Schoolschrijver en laaggeletterde ouders	5
3	Methode van onderzoek	7
3.1	Dataverzameling.....	7
3.2	Contactgegevens en locaties.....	7
4	Resultaten	8
4.1	Experts	8
4.2	De Oudersalon in de praktijk (observaties)	11
4.3	Interviews met schoolschrijvers, docenten (coördinatoren) en ouders.....	13
5	Conclusie, discussie en aanbevelingen	26
5.1	De Oudersalon.....	26
5.2	Leesbevordering thuis en de behoeften van laaggeletterde ouders	27
	Literatuur	30
	Eindnoot.....	31
	Appendix A Thema, uitnodiging en locatie	32
	School A.....	32
	School B.....	32

1 Inleiding

Wanneer ouders beschikken over onvoldoende lees- en schrijfvaardigheden is de kans groot dat zij dit doorgeven aan hun kinderen. Het opgroeien in een gezin met lager of laaggeletterde ouders heeft namelijk invloed op de leesopvoeding, ofwel leesbevordering die kinderen thuis ervaren (Notten & de Wijs, 2017). Dit kan er vervolgens bijvoorbeeld voor zorgen dat kinderen minder goed presteren op school (Notten & de Wijs, 2017). Het is daarom van belang deze intergenerationele overdracht van onvoldoende lees- en schrijfvaardigheden zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is een beeld te krijgen van de ervaren belemmeringen en behoeften van ouders rondom leesbevordering in lager geletterde gezinnen.

Zowel uit ervaringen vanuit het veld (bijvoorbeeld van docenten, leescoördinatoren) als van onderzoekers blijkt het benaderen van deze groep ouders via de reguliere wegen, zoals het uitzetten van een vragenlijst of het organiseren van een algemene ouderavond, niet altijd succesvol. Het in contact komen met lager geletterde ouders vergt mogelijk een meer op maat gesneden aanpak. In dit verkennende onderzoek is daarom gekozen voor een exploratieve en persoonlijke benadering. Hierbij heeft de Oudersalon van De Schoolschrijver, een ouderbijeenkomst rondom leesbevordering thuis in samenwerking met een auteur, gediend als uitgangspunt voor het verzamelen van informatie bij zowel intermediairs, professionals, als ouders zelf rondom leesbevordering in een omgeving gekenmerkt door onvoldoende lees- en schrijfvaardigheden in de Nederlandse taal.

1.1 Laaggeletterde ouders¹ met een migratieachtergrond

Dit onderzoek sluit aan bij de doelgroep van De Schoolschrijver²: scholen met leerlingen die kampen met een taalachterstand. Dit betekent ook dat een groot deel van de betrokken ouders over onvoldoende lees- en schrijfvaardigheden in de Nederlandse taal beschikt. Gezinnen waarin ouders laaggeletterd zijn in de Nederlandse taal worden onder andere gekenmerkt door een lagere sociaaleconomische status, een migratieachtergrond en het spreken van een andere taal dan het Nederlands (Notten & de Wijs, 2017). Hoewel in dit onderzoek wordt gesproken over laaggeletterde ouders, is tijdens het onderzoeksproces tevens gebleken dat deze groep zo divers is, dat niet alle facetten van laaggeletterdheid aan bod zullen komen in deze exploratieve studie.

In dit onderzoek staat de laaggeletterde ouder in de Nederlandse taal met een migratieachtergrond centraal. Soms zijn de geïnterviewde ouders echter laaggeletterd in de Nederlandse taal, maar niet in de taal van het land van herkomst. Voor anderen geldt juist het omgekeerde: zij zijn op jonge leeftijd in Nederland komen wonen en beheersen slechts in zeer beperkte mate schrijf- en leesvaardigheden in de taal van herkomst. Weer een andere groep ouders blijkt laaggeletterd in elke taal. De bevindingen en uitspraken in dit onderzoek zullen dan ook niet op alle laaggeletterde ouders betrekking hebben.

---

¹ Met 'laaggeletterde ouders' wordt hier een groep ouders aangeduid die moeite heeft met lezen en schrijven in de Nederlandse taal. Er is – vanwege de verkennende aard van dit onderzoek – niet getoetst op het gangbare criterium voor laaggeletterdheid: 'presteren onder het niveau 2F van het Referentiekader taal en rekenen'. Eveneens is het taalbeheersingsniveau in de eerste taal niet getoetst.

² Voor meer informatie over de Schoolschrijver zie ook <https://www.deschoolschrijver.nl/>

1.2 Onderzoeksvragen

De algemene doelstelling van dit exploratieve onderzoek is tweeledig. Allereerst het verkrijgen van meer inzicht in het benaderen van laaggeletterde ouders. Het tweede doel is meer kennis verkrijgen over de behoeften en ervaringen van deze ouders rondom leesbevordering thuis. Twee aspecten spelen hierbij een belangrijke rol: a) het verkennen van mogelijkheden om in contact te komen met laaggeletterde ouders, en b) het perspectief van de lager geletterde ouder(s) zelf.

De globale onderzoeksvragen die ten grondslag liggen aan dit verkennende onderzoek:

1. Kunnen specifieke ouderbijeenkomsten zoals de Oudersalon van De Schoolschrijver bijdragen aan het in contact komen met lager geletterde ouders?
2. Welke wensen en behoeften worden door lager geletterde ouders aangegeven met betrekking tot leesbevordering thuis?

Dit verkennende onderzoek is gedaan op basis van een aantal observaties, interviews en gesprekken. Hoewel de uitkomsten niet generaliseerbaar zijn, kunnen zij wel dienen ter overweging of inspiratie voor professionals, intermediairs, onderzoekers en andere relevante partijen rondom lager en/of laaggeletterde gezinnen in de Nederlandse taal.

2 De Schoolschrijver en de Oudersalon

Stichting De Schoolschrijver is in 2010 opgericht met de ambitie een voortrekkersrol te vervullen voor taal- en cultuuronderwijs in het primair onderwijs in Nederland (voor meer informatie zie: www.deschoolschrijver.nl). In het intensieve traject dat leerlingen en schrijvers met elkaar aangaan, wordt door kinderboekenauteurs (i.e., schoolschrijvers) gedurende een half schooljaar een serie lessen verzorgd op basisscholen met leerlingen met een taalachterstand. Het doel hiervan is leerlingen taalsterk te maken. Dit intensieve traject bestaat uit drie hoofdlijnen, waarvan één de Oudersalon betreft. De Oudersalon is een bijeenkomst voor ouders waarin de schoolschrijver, al dan niet samen met leerlingen, een presentatie of activiteit verzorgt, met als doel de ouderbetrokkenheid bij de taalopvoeding te vergroten.

De periode waarbinnen de bezoeken aan de Oudersalon hebben plaatsgevonden, betreft het schooljaar 2016/2017. In dit schooljaar hebben in totaal 50 scholen uit de regio's Amsterdam, Rotterdam, Friesland, Groningen en Noord-Brabant deelgenomen. Van deze scholen heeft 48.5 procent een Oudersalon georganiseerd; hiervan is 64.8 procent apart georganiseerd en 35.2 procent gelijktijdig met een andere geplande bijeenkomst. De opkomst varieert per school en ligt tussen de twee en ongeveer veertig ouders (De Schoolschrijver, 2017).

Er is geen vast format voor het onderdeel Oudersalon; schoolschrijvers zijn vrij in de invulling. De algemene doelstelling is het vergroten van de ouderbetrokkenheid bij taalopvoeding, om op deze wijze het rendement van het traject te vergroten. Schoolschrijvers wordt geadviseerd zich te verdiepen in de behoeften van ouders, aan te sluiten bij al geplande ouderbijeenkomsten, en de organisatie af te stemmen met de schoolcoördinator (De Schoolschrijver, 2016). De invulling die schoolschrijvers geven aan de Oudersalon varieert van het geven van een lezing tot een voorleesuurkje voor het hele gezin of samen met ouders een quiz doen. Uit de door de Schoolschrijver gedocumenteerde "best practices" blijkt dat de individuele schoolschrijvers ook niet allemaal hetzelfde doel voor ogen hebben met de Oudersalon. Dit varieert van bijvoorbeeld het toelichten van wat de schoolschrijver doet in de lessen tot ouders voorlichten over en ondersteunen bij leesbevordering thuis. Ook de locatie en het moment waarop de Oudersalon plaatsvindt varieert: van een korte workshop tijdens een open dag van de school tot een aparte bijeenkomst tijdens schooltijd of een uitnodiging voor de afsluiting van het traject (afscheid schoolschrijver).

Niet alle scholen werken mee aan het organiseren van een Oudersalon. De schoolschrijvers geven in de vragenlijst ten behoeve van de eindevaluatie 2016/2017 aan dat scholen hiervoor verschillende redenen hebben: de ouderbetrokkenheid is in het geheel minimaal en/of problematisch, er is net een verhuizing of fusie geweest, te veel onrust door verandering van personeel, er zijn al zoveel vieringen en ouderbijeenkomsten, ouders spreken amper Nederlands.³ Sommige schoolschrijvers bieden in dit geval een alternatief aan, zoals het posten van berichten op de Facebookpagina van school.

2.1 Doelgroep De Schoolschrijver en laaggeletterde ouders

Zoals al benoemd komt de schoolschrijver op scholen met veel kinderen met een taalachterstand. Voor dit exploratieve onderzoek zijn twee scholen geselecteerd, beiden met een hoog percentage kinderen met een migratieachtergrond. De ouders die geobserveerd en geïnterviewd zijn hebben

---

³ Gegevens zijn verkregen via De Schoolschrijver (www.deschoolschrijver.nl).

allen een migratieachtergrond. Wanneer in dit onderzoek wordt gesproken over laaggeletterdheid staat dit voor laaggeletterdheid in de Nederlandse taal, tenzij expliciet anders vermeld.

3 Methode van onderzoek

3.1 Dataverzameling

Door middel van gesprekken met enkele experts is een beknopte inventarisatie gedaan van de aanwezige kennis en ervaring met betrekking tot de benadering en behoeften van laaggeletterde ouders. Vervolgens zijn er twee Oudersalon-bijeenkomsten geobserveerd en er hebben interviews plaatsgevonden met contactpersonen van De Schoolschrijver vanuit scholen (2 docenten) en betrokken auteurs (2 Schoolschrijvers). Het verzamelen van informatie onder laaggeletterde ouders over ervaringen met de Oudersalon en leesbevordering thuis heeft plaatsgevonden door middel van korte open interviews, informele gesprekken en een focusgroep.

De interviews met de auteurs hebben zowel face-to-face als telefonisch plaatsgevonden. De interviews met de docenten waren allemaal face-to-face op de dag van het bezoek aan de betreffende school (voor de observatie van de Oudersalon).

3.2 Contactgegevens en locaties

De namen van scholen, contactpersonen op de scholen en de contactgegevens van de betrokken auteurs zijn na toestemming van de betrokkenen aangeleverd door de organisatie van De Schoolschrijver.

De observaties, interviews en (groeps)gesprekken hebben plaatsgevonden op twee basisscholen (regio Amsterdam en Noord-Brabant) waar De Schoolschrijver op dat moment actief was. Hierna benoemd als School A en School B. In dit onderzoek heeft één Oudersalon plaatsgevonden in een Ouderkamer (een bestaand ouderennetwerk, met een vaststaand programma), de andere Oudersalon vond plaats middels een extra door De Schoolschrijver georganiseerde bijeenkomst.

Voor beide geobserveerde Oudersalons geldt dat de bijeenkomst niet specifiek gericht was op de groep ouders waarvan de kinderen op dat moment deelnamen aan het schoolschrijverstraject. In één Oudersalon was iedereen welkom (opgenomen in het programma van de Ouderkamer) (School B), bij de andere Oudersalon waren specifiek ouders van groep 1 en 2 uitgenodigd (School A).

Op beide scholen zitten veel leerlingen met een taalachterstand. De gezinnen waaruit deze kinderen komen, hebben volgens de betrokken professionals vaak te maken met meervoudige problematiek zoals laaggeletterdheid, analfabetisme en armoede.

“Dus een boek kopen dat kan niet, dus je moet ze echt naar de bibliotheek zien te krijgen en dat is al heel moeilijk. Dus je moet er eigenlijk van uitgaan dat kinderen vanuit thuis niks krijgen. Niks is misschien heel weinig, maar zeer beperkt.”

Docent School A

4 Resultaten

4.1 Experts

Door middel van individuele gesprekken zijn met een viertal experts (zowel onderzoekers als professionals) op het terrein van laaggelettertheid ervaringen uitgewisseld. Met hen is van gedachten gewisseld over het benaderen van laaggeletterde ouders en de behoeften en belemmeringen van deze groep ouders. Het doel was een beknopte inventarisatie van aanwezige kennis en ervaring. Hieronder worden een aantal gedeelde ervaringen in relatie tot de onderzoeksvragen toegelicht.

Het in contact komen met laaggeletterde ouders

Het localiseren van en in contact komen met (i.e., benaderen van) laaggeletterden is vaak niet eenvoudig voor onderzoekers. Door de beperkte lees-, taal- en digitale vaardigheden zijn deze ouders in mindere mate in staat vragenlijsten te openen en in te vullen. Hierdoor is de groep laaggeletterde ouders ondervertegenwoordigd in grootschalig onderzoek onder de Nederlandse bevolking. Ook voor andere (externe) partijen zijn laaggeletterden vaak moeilijk te benaderen. Zo blijken laaggeletterden vaak afwachtend, vooral ten opzichte van autoriteiten, waardoor men niet snel op eigen initiatief zal deelnemen aan een onderzoek of andere activiteit.

Het *in contact komen* met laaggeletterde ouders lijkt wel mogelijk via intermediairs (tussenpersonen) en ambassadeurs (vertegenwoordigers uit de groep laaggeletterde ouders), zoals betrokken docenten, vrijwilligers of buurtwerkers. Deze mensen steken energie in het aanzwengelen en het onderhouden van contact met de ouders. Door een vertrouwensband op te bouwen en het actief betrekken en aanspreken van laaggeletterde ouders kunnen de intermediairs en ambassadeurs een belangrijke brug vormen bij het maken van contact. Door toelichting te geven en door gebruik te maken van hun vertrouwensband met de doelgroep kunnen intermediairs een bemiddelingsfunctie bekleden. De verwachting is dat dit voor onderzoekers maar ook voor andere externen geldt, zoals uitvoerders van interventies. De voorwaarde volgens de professionals is dat de intermediair een goede band heeft met de ouder.

Het *localiseren* van laaggeletterde ouders kan via scholen (docenten), buurtwerkers, laagdrempelige promotiecampagnes, sportverenigingen en Ouderkamers (i.e. bestaande oudernetwerken). Een andere manier is via (doorverwijzende) instanties, zoals het UWV en de ROC's waar (verplichte) Nederlandse taalcursussen worden aangeboden. Volgens de experts is de intermediair, ongeacht de route, echter cruciaal voor het daadwerkelijk in contact komen met laaggeletterde ouders. Deze bevindingen passen bij eerder onderzoek dat laat zien dat laaggeletterden een voorkeur hebben voor persoonlijk contact (SCP, 2017). Bij het werven van laaggeletterde ouders voor interventies of onderzoek is ook laagdrempeligheid belangrijk.

Hoewel het voor laaggeletterden niet altijd gemakkelijk is om over hun eigen taalproblemen te praten, geven de experts aan dat activiteiten zoals voorlezen en externe contacten (zoals school) onderwerpen zijn die als minder persoonlijk worden ervaren. De ervaring is dat laaggeletterde ouders het daarom niet lastig vinden over deze onderwerpen te praten met bijvoorbeeld een onderzoeker.

Ouders worden ook benaderd door middel van nieuwsbrieven, medelingen op het bord op school of in de Ouderkamer en via via (mond-op-mond). Toch blijven sommige ouders onbereikbaar. Dat lijkt vooral te gelden voor gezinnen met meervoudige problematiek (zoals schulden, relatieproblemen),

naast laaggeletterdheid. In deze gezinnen is weinig ruimte voor externe contacten en leesbevorderingsactiviteiten.

Behoeften laaggeletterde ouders

De meningen van de experts verschillen als het gaat om de mate waarin laaggeletterde ouders in staat zijn aan te geven wat hun behoeften zijn. Enerzijds is men van mening dat laaggeletterde ouders goed aan kunnen geven wat zij lastig vinden, zoals het lezen en begrijpen van briefjes van school, en waar zij meer hulp bij zouden willen hebben. Volgens de professionals geven laaggeletterde ouders bijvoorbeeld aan dat zij hulp zouden willen bij het ondersteunen van hun kinderen in het eigen maken van de lesstof op school, of bij het leren lezen in de Nederlandse taal. Ook vragen ouders regelmatig hulp hoe om te gaan met leesbevordering bij hun kinderen. Dat laaggeletterde ouders zelf hun behoeften en hulpvraag aangeven, blijkt ook uit het feit dat op één van de scholen een 'Ouderkamer' is ontstaan op initiatief van ouders zelf, waar ouders elkaar ontmoeten en cursussen kunnen volgen om bijvoorbeeld hun kind beter te kunnen ondersteunen. Bij het zoeken van hulp kunnen andere ouders met dezelfde behoeften, maar die al wel hun weg hebben gevonden, een belangrijke rol spelen. Deze ouders hebben dan niet alleen een voorbeeldfunctie maar functioneren ook als ambassadeurs.

Sommige experts zijn echter van mening dat het voor laaggeletterde ouders wel lastig is om aan te geven wat hun behoefte is. De verklaring hiervoor wordt gezocht in het onvoldoende beschikken over een bepaald abstractieniveau in combinatie met een beperkte woordenschat bij laaggeletterden. Daarnaast zijn concepten die professionals (zoals docenten, onderzoekers) hanteren, zoals het concept "voorlezen", niet altijd helder of bekend bij de doelgroep laaggeletterde ouders. Soms hebben professionals en ouders verschillende ideeën bij dit soort concepten. Wanneer men zich hier niet bewust van is, blijft het voor professionals onduidelijk aan welke hulpvraag zij tegemoet zouden moeten komen en is het voor ouders lastig om aan te geven waar zij behoefte aan hebben, omdat ze niet weten wat de school van hen verwacht.

Activeren leesbevordering en ouderbetrokkenheid bij laaggeletterde ouders thuis

In dit rapport staat de leesbevordering thuis centraal. Voorlezen of samen naar de bibliotheek gaan is één bepaalde vorm van ouderbetrokkenheid, maar ouderbetrokkenheid thuis kan bijvoorbeeld ook bestaan uit het helpen bij het huiswerk of een spelletje doen. In dit onderzoek staat ouderbetrokkenheid thuis voor alle activiteiten die ouders thuis ondernemen om hun kinderen te helpen met school gerelateerde zaken. Leesbevordering thuis betreft specifiek de activiteiten in het ouderlijk gezin rondom lezen.

Volgens de experts is het niet eenvoudig maar wel mogelijk de ouderbetrokkenheid van laaggeletterde ouders te bevorderen. Dit kan op verschillende manieren. Ten eerste blijkt uit ervaring het kind centraal te stellen belangrijk. Vanuit het kind de ouder benaderen en zo de ouderbetrokkenheid stimuleren lijkt een succesvolle methode, ongeacht de achtergrond van de ouders. Gesprekken kunnen dan op gang komen samen met het kind.

Daarnaast geven verschillende experts ook aan dat om de ouderbetrokkenheid te vergroten het belangrijk is om alle ouders te betrekken, dus niet alleen de meest kwetsbare groep (i.e., de groep laaggeletterde ouders). Een derde belangrijk punt dat genoemd wordt, is de samenwerking tussen verschillende instanties, zoals school, peuterspeelzaal, consultatiebureau en bibliotheek. Door een nauwe samenwerking kan aan ouders met een beperkte geletterdheid, die in beeld komen bij één van de instanties, ook direct de weg gewezen worden naar mogelijke hulp bij de overige instanties.

Dit blijkt in belangrijke mate bij te dragen aan een positieve ontwikkeling van ouder en kind, ook omdat dit al in een vroeg stadium in de ontwikkeling van het kind plaatsvindt.

Een vierde manier waarop de ouderbetrokkenheid geactiveerd kan worden is door ouders zelf als intermediair te laten functioneren: deze ouders hebben een “trekkersrol” en worden gezien als ambassadeurs. In dit kader werd bijvoorbeeld de rol van de klassenouder en/of gastouder genoemd. Deze ouders zijn actiever en daardoor zichtbaar voor andere ouders op of rondom school. Zij kunnen andere ouders stimuleren meer betrokken te zijn, hen motiveren en de weg wijzen. Deze ouders hebben daarnaast ook een signalerende rol; zij kunnen aan professionals doorgeven welke ouders nieuw zijn of welke ouders wat extra ondersteuning of aanspraak nodig hebben.

Een Ouderkamer, dat wil zeggen een (dagelijkse) ontmoetingsplek waar diverse bijeenkomsten en cursussen gericht op ouderbetrokkenheid worden aangeboden, kan een belangrijke rol spelen bij het vergroten van de ouderbetrokkenheid thuis. Behalve het stimuleren van de ouderbetrokkenheid thuis kan een Ouderkamer ook een belangrijke rol spelen bij het doorbreken van sociaal isolement. Belangrijk voor het succes van een Ouderkamer is dat alle ouders, ongeacht afkomst en achtergrond, zich daar thuis en welkom voelen, en dat er een nauw contact is tussen de Ouderkamer en de school. Tot slot is het ook belangrijk dat er regelmatig en laagdrempelig positief contact (mogelijk) is tussen professionals en intermediairs (i.e., ambassadeurs) enerzijds en laaggeletterde ouders anderzijds, zodat eventueel cursusaanbod passend blijft en het voor ouders interessant of lonend genoeg is om te (blijven) komen. Ouders vertellen positieve ervaringen aan elkaar door, waardoor er ook steeds nieuwe ouders komen.

Experts ervaren dat over leesbevordering thuis pas gesproken kan worden met ouders als de basis in het gezin in orde is. Ouders willen hun kinderen helpen en hebben het beste voor met hun kind, maar door omstandigheden (multiproblematiek) is hier niet altijd ruimte voor. Ouders moeten eerst rust gecreëerd hebben in hun thuissituatie (zoals de financiën geregeld) voordat zij ruimte hebben voor extra activiteiten, zoals voorlezen of naar de bibliotheek gaan. Dit onderstreept het belang van laagdrempelige ondersteuning op meerdere terreinen.

Visie op opbrengst Oudersalon

Volgens experts op het terrein van laaggeletterdheid kunnen ouderbijeenkomsten zoals de Oudersalon succesvol zijn in het bereiken van laaggeletterde ouders en het stimuleren van ouderbetrokkenheid en leesbevordering thuis. Voorwaarde hiervoor is dat er een betrokken intermediair en/of ambassadeur is. Dit kan bijvoorbeeld een betrokken docent, schrijver of ouder zijn. Deze intermediair of ambassadeur kan de laaggeletterde ouder bereiken, enthousiasmeren en activeren; de vertrouwensband tussen de intermediair en ouder is cruciaal voor het aannemen van de boodschap.

Ouders komen echter niet vanzelf of zomaar binnen lopen bij ouderbijeenkomsten en dus ook niet bij een Oudersalon: er moet wel wat te halen zijn. Nieuw en passend aanbod is een voorwaarde. Bovendien moeten ouders zich ook welkom voelen en niet het gevoel hebben dat er bestaande groepen zijn waar zij niet bij passen. Daarnaast kan een nadeel van een bestaand netwerk zoals de Ouderkamer, en mogelijk ook Oudersalon, zijn dat er geen direct contact is met de docent. Hierdoor kunnen ouders wellicht niet de juiste pedagogische methodieken meekrijgen voor ouderbetrokkenheid en leesbevordering thuis. Volgens experts is het belangrijk te voorkomen dat ouders leraren worden en enkel een directieve opvoedstijl hanteren. Dit zou voorkomen kunnen worden door gesprekjes en activiteiten vanuit het kind te ondernemen. Vanuit dit perspectief gezien zou een Oudersalon waarbij de kinderen direct betrokken zijn mogelijk een gunstiger opbrengst

hebben. De werkwijze is van belang en moet aansluiten bij de doelgroep. Een presentatie is vaak te moeilijk, maar voorbeelden geven en laten zien vanuit het dagelijks leven werkt wel. Gezien de diversiteit van de groep laaggeletterde ouders is het niet eenvoudig en wenselijk één uniforme werkwijze te hanteren.

4.2 De Oudersalon in de praktijk (observaties)

Er zijn twee Oudersalon bijeenkomsten geobserveerd. In de volgende paragrafen wordt een globaal beeld geschetst van het verloop en de inhoud van deze bijeenkomsten. Informatie over het thema van de Oudersalon, de uitnodiging en locatie zijn te vinden in Appendix A.

4.2.1 School A

Activiteiten en gebeurtenissen

Voor de Oudersalon zijn ouders van kinderen uit groep 1 en 2 uitgenodigd. Er vindt een aantal activiteiten en gebeurtenissen plaats die eenzelfde patroon volgen: de auteur laat een aantal prenten- en kinderboeken zien, zowel de digitale als papieren versie van het boek, en vertelt wat het “goede” is van ieder boek. Vervolgens vertelt de auteur waar de digitale boeken te vinden zijn en of ze gratis worden aangeboden.

De auteur maakt tijdens de gehele Oudersalon gebruik van het digibord. Een aantal moeders heeft een tablet mee, de meesten hun telefoon (smartphone).

De auteur stelt zichzelf en haar kinderen voor (ze laat een foto zien) en vertelt hoe ze zelf ging voorlezen en dat dit voor haar ook de aanleiding is geweest kinderboeken te gaan schrijven.

Vervolgens laat de auteur één voor één een aantal digitale kinderboeken zien op het digibord. Bij de boeken vertelt de auteur over de inhoud van het boek, maar vertelt ook anekdotes, over zichzelf of over reacties die ze van andere ouders heeft gehad naar aanleiding van haar boeken. Ze vertelt bijvoorbeeld dat één van haar boeken over haar zoon gaat, die altijd te laat was. Een aantal moeders knikt instemmend, zij herkennen dit. De moeders reageren positief op het verhaal en ook op het feit dat in het digitale boek het verhaal in het Nederlands wordt voorgelezen. Er is duidelijk betrokkenheid vanuit de ouders. Bij sommige verhaaltjes en boekjes gaan de moeders ook meedoen met het verhaal: ze gaan bijvoorbeeld hardop meelesen en woordjes invullen waar het de bedoeling is (methode voor kinderen die leren lezen).

De moeders stellen vooral vragen over waar je de boeken kunt vinden. De auteur laat op het digibord zien waar je de boekjes kunt vinden: ze laat bijvoorbeeld het logo van ibooks zien en een aantal websites waar je digitale kinderboekjes kunt vinden. De auteur vertelt dat het ook belangrijk is de papieren versie van een boekje erbij te houden, “zodat kinderen weten dat het geen netflix is”. Uit de reacties blijkt dat niet alle moeders het Nederlands even goed begrijpen. Ze begrijpen niet allemaal wat de auteur bedoelt en/of hoe het vinden van digitale boeken werkt. De moeders leggen elkaar vervolgens uit waar je de boeken kunt vinden. Er wordt door de ouders op hun telefoons en tablets gezocht naar de door de auteur genoemd websites en apps.

Als de schoolbel gaat staan alle moeders op, hierdoor ontstaat er direct onrust. De meeste moeders gaan ook direct weg en bedanken de auteur. De auteur praat met twee moeders nog wat na, zoals over de leesproblemen van een kind.

Afstemming werkwijze op doelgroep (laaggeletterden)

De auteur maakte gebruik van eenvoudig taalgebruik, en benadrukt verschillende keren dat het verhaal van een (digitaal) boek ook goed te volgen is als je geen Nederlands spreekt. Zij legt uit dat op deze manier ouders zelf de taal kunnen leren en thuis aan leesbevordering kunnen doen (hun kind begeleiden). De auteur vertelt veel persoonlijke anekdotes en dit lijkt de ouders erg aan te spreken. De auteur besteedt veel aandacht aan het uitleggen waar de gratis apps te vinden zijn. En vertelt ook steeds weer bij welke digitale boekjes er in het Nederlands voorgelezen wordt. Tijdens de Oudersalon vertelt de auteur regelmatig over eigen ervaringen met ouders die de Nederlandse taal niet goed spreken. De werkvorm was gericht op interactie en op het ouders actief laten participeren. Dit sprak de ouders aan. In het algemeen was de sfeer positief en waren de moeders erg geïnteresseerd en betrokken.

4.2.2 School B

Activiteiten en gebeurtenissen

De auteur geeft een lezing (i.e., voorlichting) over het belang van lezen en voorlezen. Ze illustreert dit met cijfers, een filmpje over voorlezen, en aan de hand van haar eigen werk en ervaring.

De auteur vertelt eerst over wat ze met de kinderen in de klas heeft gedaan. Vervolgens vertelt de auteur dat zij zelf is opgegroeid in een ander land en hierdoor goed weet hoe belangrijk taal is, en ook wat het betekent om niet de taal te spreken van het land waarin je woont. De auteur legt ook wat algemene zaken uit rondom de Schoolschrijver: het doel van de schoolschrijver, hoe lang het traject duurt etc. De ouders luisteren en lijken geïnteresseerd. De auteur laat haar eigen boeken zien en vertelt waar ze over schrijft.

Vervolgens gaat de auteur specifiek in op het thema voorlezen. Ze vertelt over zowel haar ervaringen als kind met voorlezen en lezen, maar ook over hoe zij zelf als ouder omgaat met voorlezen. Als kind is de auteur zelf niet voorgelezen, maar vond lezen zelf wel fijn. De auteur vertelt dat ze zelf wel voorleest aan haar kinderen en vraagt aan de ouders of zij vroeger zijn voorgelezen of dat ze verhalen hoorden. Eén van de moeders reageert direct en vertelt dat zij vroeger wel verhalen hoorde, met de hele familie. De ouders en grootouders verzinnen verhalen. De auteur vertelt dat wanneer lezen niet lukt verhalen vertellen ook heel leuk en goed is. En dat je ook verhalen kunt verzinnen bij de plaatjes in een boek, als je als ouder zelf niet goed kunt lezen. Tussendoor is het wat rommelig in de ruimte, af en toe verslapt de aandacht bij de ouders. Op momenten dat de aandacht verslapt bij de moeders stelt de auteur een vraag aan het publiek. Wanneer de auteur vraagt of er iemand wel eens samen leest met de kinderen reageert een aantal moeders enthousiast.

De auteur legt in haar presentatie een relatie tussen lezen en de schoolprestaties van haar eigen kinderen. De auteur geeft tips aan de ouders over leesbevordering thuis, zoals hoe lang en hoe vaak. De auteur vertelt dat ouders heel belangrijk zijn bij het stimuleren van het lezen van kinderen, ook als je als ouder zelf niet goed kunt lezen. Door lezen kun je nieuwe woorden leren. Ouders reageren hier actief op: knikken instemmend en sommigen geven een eigen voorbeeld. De auteur vertelt dat het belangrijk is kinderen boeken aan te bieden, ook in de “eigen” taal.

De auteur vertelt over wat voorlezen kan doen met kinderen, aan de hand van voorbeelden en anekdotes uit haar eigen gezinsleven. De auteur vertelt dat het ook leuk is dat oudere kinderen aan jongere broertjes en zusjes voorlezen. En dat het juist in de bovenbouw belangrijk is om te blijven lezen, omdat er in de klas wordt aangenomen dat kinderen dan wel kunnen lezen.

Gedurende het verloop van de presentatie (na ongeveer 15 minuten) verslapt de aandacht bij de aanwezige ouders. Het is dan overwegend één ouder die actief reageert op hetgeen de auteur vertelt, verder is de interactie beperkt.

Afstemming werkwijze op doelgroep (laaggeletterden)

De auteur vertelt regelmatig over haar eigen taalachtergrond en haar persoonlijke ervaring; hoe het is om ergens op te groeien waar je de taal niet spreekt. Zij vertelt ook hoe je boekjes kunt “lezen”, door verhalen te verzinnen bij plaatjes van een boek, als je zelf niet of niet goed kunt lezen.

Meerdere malen tijdens de presentatie benadrukt de auteur het belang van leesbevordering thuis en het gebruik van de “eigen” taal. De anekdotes over de eigen ervaringen van de auteur lijken de doelgroep in het bijzonder aan te spreken.

De presentatie lijkt niet voor alle ouders goed te volgen door het taalgebruik en bijvoorbeeld ook door getoonde cijfers. Ouders geven elkaar tijdens de bijeenkomst soms wat uitleg. Het getoonde filmpje over voorlezen lijkt niet direct aan te sluiten bij de doelgroep van deze Oudersalon vanwege het moeilijke taalgebruik, de gebruikte karakters en voorbeelden, alsook het feit dat om het filmpje helemaal te kunnen volgen Nederlandse leesvaardigheid vereist is. Hoewel de ouders zeker bij aanvang geïnteresseerd waren, en enkelen ook actief betrokkenheid toonden, bleek voor een deel van de ouders de presentatie (zowel wat betreft inhoud als werkvorm) niet voldoende passend. In het algemeen was de sfeer positief.

4.3 Interviews met schrijvers, docenten (coördinatoren) en ouders

In het volgende deel van dit rapport worden de uitkomsten gepresenteerd van interviews die zijn gehouden met schrijvers, docenten en ouders. Met twee *auteurs* (i.e., *schrijvers*) zijn interviews gehouden, waarin zij hun eigen ervaringen beschrijven. Deze betreffen zowel de in dit onderzoek beschreven en geobserveerde Oudersalons, maar ook eerdere ervaringen met leesbevordering thuis en Oudersalons.

Op beide scholen heeft ook een interview plaatsgevonden met de betrokken *docent*. In beide gevallen was dit ook de coördinator van het Schrijver-traject op de betreffende school. Tijdens de interviews met de auteurs en docenten is gevraagd naar hun ervaringen met laaggeletterde ouders.

Daarnaast is met *ouders* gesproken. Met twee ouders heeft een kort interview plaatsgevonden naar aanleiding van hun bezoek aan de Oudersalon. Ook is met een tweetal ouders informeel gesproken. Daarnaast heeft een focusgroep plaatsgevonden in de Ouderkamer van School B met ouders die deelnamen aan de “Alfabetisatieles”. Verder is informatie verkregen door ouders te spreken die deelnamen aan de cursus “Hoe help ik mijn kind in groep 3 en 4” in een gelieerde Ouderkamer. In onderstaande paragrafen is de verkregen informatie verwerkt. De gesproken ouders zijn allen moeders met een migratieachtergrond, met een verschillende verblijfsduur in Nederland en een verschillend Nederlands taalniveau. Hoewel veel ouders in de gesprekken bevestigend antwoorden op de vraag of zij goed kunnen lezen en schrijven in hun eigen taal hebben de betrokken docenten en professionals vanuit de Ouderkamer een andere indruk. Mogelijk spelen sociale wenselijkheid, schaamte en/of het niet begrijpen van de vraag hier een rol.

Per subthema zal telkens eerst genoemd worden wat de schrijvers hierover te zeggen hebben. Vervolgens komen de docenten aan bod en tot slot de ouders.

4.3.1 Werkwijze Oudersalon

Schoolschrijvers

Voor beide auteurs is het primaire doel van de Oudersalon de leesbevordering thuis stimuleren. Bij de ene auteur ligt de nadruk wat meer op *blijven* lezen (met oog op middelbare school), de andere auteur is meer gericht op het *ontwikkelen* van een leescultuur in gezinnen waar dat niet of in mindere mate bekend is. De volgende subdoelen worden door de auteurs genoemd:

- Het informeren van ouders over het belang van leesbevordering thuis.
- Ouders die de Nederlandse taal niet goed machtig zijn op de hoogte brengen van digitale kinderboeken.
- Ouders spreken over hun eigen rol in relatie tot leesbevordering thuis zonder de aanwezigheid van hun kinderen.
- Vertellen wat de schoolschrijver doet met de kinderen in de klas zodat ouders daarover nadenken of er met hun kinderen over gaan praten.
- Ouders laten weten dat verhalen vertellen, naast dat het belangrijk is voor het ontwikkelen van de eigen identiteit, ook een belangrijk onderdeel is van leesbevordering.
- Ouders informeren dat lezen belangrijk is voor de taalontwikkeling: door lezen en door er over te praten kun je de taal leren.
- Laag of lager geletterde ouders informeren dat zij thuis ook lezen kunnen stimuleren, bijvoorbeeld door middel van een prentenboek.

“Je probeert ouders te vertellen waarom het belangrijk is dat kinderen lezen en dat het hier gebeurt op de basisschool en thuis, om ze dat mee te geven op de middelbare school. Want daar gaan kinderen over vallen als ze nu niet leren lezen, of niet langere stukken tekst leren lezen. En je wilt ze ook vertellen wat je hier op school doet met hun kinderen, dan hoop je dat het een leuk project is, dat ze daarover nadenken, of met hun eigen kind erover praten.”

“Ik wilde juist thuis lezen stimuleren, want op school is gewoon niet voldoende tijd om kinderen te laten lezen.”

De auteurs beschrijven de doelgroep ouders als ouders met een migratie achtergrond, beperkte lees- en taalvaardigheden en weinig tot geen ervaring met leesbevordering thuis in hun eigen jeugd.

“Het zijn ouders met een immigratie achtergrond en die hebben vaak niet zelf ervaren als kind dat ze voorgelezen worden en dat er veel boeken in huis zijn. Mensen hebben vaak niet zo’n leescultuur als wij die hebben..”

“..een wijk met veel laaggeletterde ouders”

De werkvormen die de auteurs tijdens de Oudersalon hanteren zijn divers en staan niet altijd vast. Dit hangt bijvoorbeeld af van de wensen van de school, de wensen van de auteur zelf, voor welke groep ouders het is (taalniveau ouders) en of het de ouders zijn van de kinderen die aan het traject deelnemen of juist niet. Vaak weet de auteur dit pas bij aanvang van de Oudersalon, waardoor ad hoc aanpassingen plaatsvinden.

De volgende werkvormen worden door de auteurs genoemd:

- Kinderen aan hun ouders laten vertellen over wat ze gedaan hebben (dus vanuit/via kind naar ouder)
- Ouders van jongere kinderen direct benaderen (dus direct gericht op de ouder)

De volgende invullingen worden door de auteurs genoemd:

- Verschillende voordelen van voorlezen en leesbevordering thuis benoemen en hier voorbeelden bij geven en vragen. Zoals de exclusieve aandacht van ouder en kind voor elkaar tijdens het voorlezen, dat kinderen ook hun ouders voor kunnen lezen, dat je door voorlezen samen de taal kunt leren, fantasie van het kind ontwikkelen.
- Digitale kinderboeken laten zien en daarmee de leescultuur thuis ontwikkelen en stimuleren. "Ouders en kinderen uit de doelgroep kijken wel veel TV, hebben digitale middelen thuis en zijn ook bekend met sprookjes. Digitale kinderboeken zitten daar als het ware tussenin." Door de link te maken tussen het lezen van (digitale) boeken en wat er thuis gebeurt (TV-kijken), worden lezen en leesbevordering thuis mogelijk meer toegankelijk.

"Ik geef zoveel van dat soort lezingen dat ik gewoon kijk wat komt erop af en op wat voor niveau moet ik gaan zitten voor de ouders."

"Je hoeft niet zelf Nederlands te spreken om een digitaal prentenboek samen te kijken. Daarom is de drempel voor ouders veel minder dan dat je gaat zeggen ga voorlezen."

"Ze hebben allemaal een telefoon en ze hebben vaak geen boeken thuis. Ze zijn geen lid van de bibliotheek, maar ze hebben wel een telefoon en Ipads, ze hebben bijna allemaal een tablet, dus dat digitale is geen enkel probleem, daar doen ze helemaal in mee en daar kun je ze heel goed op aanspreken"

Docenten

Beide docenten regelen alles rondom het schoolschrijverstraject op school, zoals het verspreiden van informatie en het optreden als contactpersoon voor de schoolschrijver. De geïnterviewde docent van school A staat zelf voor groep 3 en is nog niet lang werkzaam op deze school. De docent van school B geeft al langere tijd les in de bovenbouw (groep 7). School A heeft al vaker deelgenomen aan het schoolschrijverstraject, maar dit jaar is de schoolschrijver voor het eerst in de onderbouw. School B neemt voor de tweede keer deel aan het schoolschrijverstraject. Beide docenten zijn nog nooit bij een (hele) Oudersalon aanwezig geweest. Reden hiervoor is dat deze bijeenkomsten onder schooltijd plaatsvinden en de docenten op dat moment voor de klas staan. Een van de docenten schat in dat de aanwezigheid van docenten misschien wel een positieve invloed zou hebben op de betrokkenheid van de ouders, maar vraagt zich af of dit ook zou gelden voor de opkomst.

4.3.2 Contact tussen schoolschrijvers, docenten en ouders

Schoolschrijvers

Beide auteurs geven aan dat laaggeletterde ouders, en ouders in het algemeen, het best bereikt kunnen worden via de school. Daarvoor zouden scholen wel tools aangereikt moeten krijgen hoe dit het beste te doen. Belangrijk is eerst de scholen het belang in te laten zien van het stimuleren van ouders om thuis te lezen en dan de school de ouders actief te laten betrekken. Op sommige scholen gebeurt dit al. De auteurs hebben verschillende ervaringen met hoe scholen dit aanpakken.

Succesvol lijkt bijvoorbeeld het werken met 'schakelklassen' (klassen of bepaalde uren per week voor een groep kinderen die extra taalaandacht nodig hebben) en ouders hierbij betrekken, hen verbinden. "Wanneer ouders willen dat hun kinderen meedoen in deze klassen, zullen ze zelf ook moeten investeren", waardoor ouderbetrokkenheid minder vrijblijvend is.

Een ander belangrijk element dat genoemd wordt, is intensief contact tussen ouders en school. Het is volgens de auteurs ook belangrijk dat ouders regelmatig in de klas zijn en actief betrokken worden bij de leesbevordering, bijvoorbeeld door regelmatig of iedere dag samen met ouders en kinderen een leesactiviteit te ondernemen. De betrokkenheid en het enthousiasme vanuit school voor het betrekken van ouders werkt motiverend, voor zowel schoolschrijvers als ouders. De auteurs geven aan dat de betrokkenheid sterk kan wisselen tussen scholen. Op sommige scholen verloopt de samenwerking heel positief, op andere scholen wordt de betrokkenheid en communicatie als moeizaam ervaren. Een ervaring is dat het effect van de Schoolschrijver groter is als zowel docenten als ouders betrokken zijn. Ook zou volgens de auteurs de school meer moeite kunnen doen om ouders te betrekken.

"... Dus dan doe ik dat eigenlijk ook, zo'n bezoek aan de kleuterklas, voornamelijk om de leerkrachten dingen te leren. Maar ja, mijn aanpak is altijd wel dat ik de... ook de leerkracht, probeer te... dingen te leren die zij ook zelfstandig in die lessen kunnen doen en als zij dan weglopen dan heb ik alleen de kinderen. Of in dit geval alleen de ouders en dan is het effect veel minder."

"maar dat je dan elke ochtend zegt ouders komen binnen met de kinderen en de leerkracht leest op dat moment een prentenboek voor en daar blijven de ouders bij. Dan leest de leerkracht gewoon elke ochtend voor, voor de ouders. En dan wijs je ze nog even op een paar andere boeken die de kinderen ook leuk vinden. Dus elke ochtend een kwartietje leesbevordering met de ouders erbij."

De auteurs maken op verschillende manieren contact met ouders tijdens de Oudersalon. Zo wordt er tijd besteed aan het winnen van het vertrouwen van de ouders. Om het voor ouders zo laagdrempelig mogelijk te maken om contact aan te gaan, vertellen de auteurs over hun eigen ervaringen en thuissituatie, of zij vertellen over contact met en verhalen van andere ouders. Beide auteurs vertellen bewust over eigen ervaringen en over ervaringen met ouders die de Nederlandse taal niet goed spreken. De auteurs hopen hiermee een band te scheppen en het vertrouwen te winnen van ouders. Door een goed contact met een paar moeders hoopt de auteur dat de informatie die zij doorgeeft op deze manier ook weer bij andere ouders terecht komt. Soms wordt er door auteurs ook geprobeerd om op andere momenten dan tijdens de Oudersalon contact te maken met de ouders. Dan wordt er bijvoorbeeld een praatje gemaakt op initiatief van de auteur op het schoolplein of in de gang.

De mate waarin dit lukt of mogelijk is, hangt ook af van de planning (tijdstip) van de lessen. Het komt ook voor dat er geen enkel contact is met ouders buiten de Oudersalon. Als reden hiervoor wordt aangedragen dat de Oudersalon pas laat in het traject plaatsvindt, dat de schoolschrijver met haar lessen begint als de ouders al weg zijn, en dat de drempel om de schoolschrijver te benaderen voor deze specifieke groep ouders te hoog is. Beide auteurs geven aan buiten de Oudersalon zelden tot nooit door ouders benaderd te worden.

"Ik hoop dan altijd dat ik een paar moeders voor me weet te winnen en dat die dan weer tegen elkaar vertellen van die schoolschrijver is toch wel aardig. Ik hoop dat dat dan helpt, dat ze zeggen van nou moet je eens kijken naar je telefoon, die app, dat is best wel leuk wat ze vertellen."

“Ik probeer zichtbaar te zijn op het moment dat ouders op school zijn.”

Beide auteurs geven aan dat de meeste ouders die komen ook daadwerkelijk betrokken zijn. Ze merken dit vooral aan de reacties van ouders. Wanneer de auteur lastig te volgen is, door bijvoorbeeld taalproblemen, gaan ouders soms wat met elkaar praten. Het wordt als positief ervaren wanneer een ouder reageert en vertelt over een eigen ervaring met leesbevordering thuis. Vaak maakt dit dat ook andere ouders gaan reageren. Soms tonen ouders niet alleen voor zichzelf of voor hun kinderen betrokkenheid, maar ook uit loyaliteit naar de schoolschrijver. Sommige ouders vinden het belangrijk dat de auteur er ook voldoening uithaalt.

“Vond ik ook mooi dat die ene moeder, dat zei: ‘ mijn kind leest aan mij voor’. Dat vond ik heel fijn.”

“Ik heb ook wel eens een school gehad dat een moeder mij bloemen kwam brengen, omdat ze het vond dat ik het heel goed gedaan had. Haar man was ook voor het eerst met hun kind naar de bibliotheek gegaan dankzij mij. Ze zijn super attent. En dat is de groep ouders met wie je contact hebt, er zijn natuurlijk ook ouders waar je geen contact mee hebt.”

De auteurs hebben zich bepaalde manieren eigen gemaakt om direct het taalniveau van de ouders in te schatten die zij spreken of tegenkomen. Het herkennen van laaggeletterdheid vindt ter plekke plaats, door het observeren van reacties van ouders. De auteurs besluiten bij aanvang van een bijeenkomst met ouders wat zij verwachten dat de beste methode is. Ze stemmen hun taalgebruik zoveel mogelijk af op de ouders en vertellen vanuit hun eigen ervaringen.

Eén van de auteurs vertelt dat het schrijven van kinderboeken en het werken met kinderen maakt dat ze ook weet dat bepaalde woorden moeilijker zijn en welke woorden hetzelfde betekenen maar makkelijker zijn (bijvoorbeeld boos in plaats van kwaad). De auteur geeft aan dat als je wilt dat ouders je begrijpen het belangrijk is korte zinnen te gebruiken, eenvoudige woorden te kiezen, geen samengestelde zinnen te gebruiken. De auteur probeert haar taalgebruik en boodschap ook beeldend te maken met gebaren. Dit alles “zonder dat ouders het idee hebben dat ze als een kleuter behandeld worden”. De auteur past bovengenoemde tactieken ook bewust toe op het moment dat de auteur merkt dat er een (paar) ouder(s) bij zitten die de Nederlandse taal niet goed spreken. Een van de auteurs heeft een digitale presentatie die zij gebruikt bij ouderbijeenkomsten. Wanneer het blijkt dat de behoeften van de ouders niet passen bij een dergelijke presentatie, bijvoorbeeld door een taalbarrière, dan past zij zich aan.

“Dus dat was van te voren ook mijn zorg van, moet ik nou in een soort van Jip en Janneke taal gaan praten, of moet ik maar gewoon doen wat ik doe. Niet zozeer aan de PowerPoint hangen, maar gewoon vertellen vanuit eigen ervaring. En die beslissing nam ik eigenlijk pas vanochtend, toen ik er stond, nou dan ga ik maar gewoon vertellen vanuit mijn eigen ervaring.”

Docenten

De docent van school A geeft aan veel informatie ontvangen te hebben over het doel van de ouderbijeenkomst en heeft ook een draaiboek vanuit de Schoolschrijver gekregen. De docent vond de informatie erg duidelijk en heeft geprobeerd het ook duidelijk te maken aan de ouders. De ouders zijn uitgenodigd door middel van een brief (op papier). Omdat er ook ouders zijn die niet zo goed kunnen lezen en schrijven in de Nederlandse taal, waardoor een brief lezen lastig is, leggen de

docenten ook altijd aan de kinderen uit wat er in de brief staat. De kinderen kunnen dan thuis eventueel de inhoud van de brief toelichten. Ouders waarvan school het vermoeden heeft dat zij moeite hebben met lezen worden voor of na schooltijd even apart genomen om uit te leggen wat er in de brief staat. Op die manier hoopt de school dat het duidelijk is, maar hieraan zitten ook grenzen. De docent spreekt niet alle ouders, omdat kinderen ook vaak worden opgehaald door anderen of naar de opvang gaan. Omdat de docent en de ouders vaak niet dezelfde taal spreken is het soms moeilijk om een mondelinge toelichting te geven. Sommige ouders die moeite hebben met de Nederlandse taal komen uit zichzelf naar school om te vragen wat er in de brief staat. Op school B worden ouders uitgenodigd via nieuwsbrieven, de schoolapp en vaak ook via via. Daarnaast doet de coördinatrice van de Ouderkamer volgens de docent veel moeite om zoveel mogelijk verschillende ouders naar de Oudersalon te krijgen. Dus in dit geval ook naar de Oudersalon.

Voor de docenten is niet (in gelijke mate) helder wat laaggeletterdheid precies betekent en in hoeverre dit een rol speelt in de thuissituatie van de kinderen uit hun klassen. Eén van de docenten denkt dat laaggeletterdheid in haar eigen klas wel meevalt, maar dat het meer de taalbarrière is waar ouders tegenaan lopen. Volgens haar kunnen de ouders wel lezen en schrijven, maar vormt de Nederlandse taal een belemmering. In het algemeen zijn de Nederlandse taalvaardigheden van ouders van haar klas onvoldoende. De mogelijkheid dat ouders laaggeletterd zijn speelt binnen school A wel een rol. Men houdt in de communicatie (woordkeus, tempo, non-verbaal) rekening met het feit dat ouders moeite hebben met de Nederlandse taal. De docenten ondersteunen elkaar hierin en wisselen ervaringen uit. Zo geeft een collega docent aan dat er een duidelijk verschil is tussen de laaggeletterden in de Nederlandse taal naar migratie achtergrond ofwel land van herkomst: bepaalde groepen ouders zijn (nog) niet vaardig in de Nederlandse taal maar zij zijn wel hoog opgeleid.

De docent van school A is vrij nieuw op de school en ervaart een groot verschil in de manier van praten en de wijze waarop ouders zich uiten in vergelijking met haar vorige (reguliere) school. De docent van school B geeft aan de groep laaggeletterde ouders minder goed te bereiken, maar dit komt ook omdat het contact met ouders in de bovenbouw al minder is. Beide docenten geven aan dat zij niet speciaal getraind worden om om te gaan met minder taalvaardige ouders, maar dat het een kwestie van ervaring is. Soms nemen ouders die geen Nederlands spreken of verstaan een tolk mee. Dit kan hun oudste kind, zus of een ander persoon zijn. Sommige gesprekken ervaart de docent als heel moeilijk en dan is het ongeacht de ervaring lastig om de boodschap duidelijk te maken. Hier spelen taalproblemen, maar ook cultuurverschillen een rol.

4.3.3 Opkomst Oudersalon

Schoolschrijvers

De auteurs geven aan dat de opkomst van tevoren meestal niet vaststaat en zeer wisselend kan zijn. In het algemeen is de opkomst redelijk laag. Hierin zien de auteurs een taak voor de school, omdat de school er bijvoorbeeld voor kan kiezen de Oudersalon plaats te laten vinden tijdens een centrale ouderavond, waardoor meer ouders bereikt zouden kunnen worden. Wanneer de Oudersalon is gekoppeld is een optreden van kinderen, dan wordt er ook meer betrokkenheid en plezier bij ouders ervaren. Ouders komen dan voor de kinderen naar school en niet per se voor de schoolschrijver. Wanneer de Oudersalon plaatsvindt in een bestaande structuur zoals de Ouderkamer, kan het ook drukker zijn. Ouders komen dan uit gewoonte, vanwege het sociale netwerk van de Ouderkamer.

In een bestaande Ouderkamer komen ook ouders met jongere kinderen, dus dan kunnen de auteurs ouders al vroeg wijzen op het belang van leesbevordering. In een Oudersalon met enkel ouders van kinderen uit de schoolschrijversklas wordt het gesprek vaak persoonlijker, want dan gaat het om de ervaringen van hun eigen kinderen. Het kan ook wel eens voorkomen dat er geen enkele ouder komt. Een van de auteurs geeft aan dat het aantal ouders er voor haar niet toe doet. De ouders die komen zijn gemotiveerd en dat wordt belangrijk gevonden.

“Wat er is, is er. Als bij die mensen de motivatie er is dan is dat al fijn.”

Docenten

De docenten geven aan dat bij ouderbijeenkomsten vaak dezelfde ouders aanwezig zijn. Bij school A waren ouders aanwezig waar de docent ook vaker contact mee heeft, in verband met leerproblemen van de kinderen. De docenten geven aan dat werk een reden is dat ouders niet komen. Door de ramadan waren er deze keer ook wat afwezigen. Ook is er een groep ouders die nooit komt. In hoeverre laaggeletterdheid hierbij een rol speelt en/of in hoeverre het desinteresse is of het niet begrijpen, is niet duidelijk. Een bepaalde groep ouders blijft onbereikbaar en hoewel men dit op een gegeven moment accepteert, blijven de docenten toch proberen deze ouders te bereiken en/of te activeren. De docent van School B is van mening dat door de Oudersalon in een bestaande Ouderkamer te laten plaatsvinden er meer ouders bereikt kunnen worden. Dit komt overeen met het idee van de auteurs.

Ouders

Ouders geven aan de Oudersalon bezocht te hebben om meer informatie te krijgen over hoe je je kind kunt helpen bij het lezen en hoe je lezen kunt stimuleren. Daarnaast speelt ook mee dat de docent heeft aangegeven dat deze bijeenkomst nuttig is voor de kinderen.

“Als ouder wil je alles weten, alles wat je kind kan helpen om verder te lezen, de manier om te lezen en welke boeken zijn interessant, maar de tijd was een beetje kort.”

Ouders geven een aantal redenen waarom zij denken dat andere ouders niet naar de Oudersalon komen. Ten eerste wordt genoemd dat er meerdere ouders zijn die de Nederlandse taal niet beheersen en die niet kunnen voorlezen of samen lezen met hun kinderen. Ten tweede komt het voor dat ouders niet geïnformeerd zijn en dat de uitnodiging voor de Oudersalon redelijk laat kwam. Een derde reden die genoemd wordt, is dat ouders het niet interessant vinden. Een van de geïnterviewden geeft aan dat wanneer ouders niet komen, zij door andere ouders wel op de hoogte gebracht kunnen worden over wat er verteld is tijdens de bijeenkomst. Wellicht komen deze ouders dan de volgende keer wel.

4.3.4 Opbrengst Oudersalon

Schoolschrijvers

“De Oudersalon is gewoon het feit dat je ouders probeert te betrekken” volgens de auteurs en dat wordt als positief en waardevol ervaren. Hoe die Oudersalon eruitziet hangt af van de betreffende schoolschrijver. De vorm en het aansluiten bij de doelgroep wordt door beide auteurs belangrijk gevonden. Als auteur is het goed ervoor te waken dat ouders begrijpen wat er verteld wordt en dat

de gekozen werkvorm en taalgebruik niet (onbewust) het onvermogen bevestigen van de ouders, doordat het te ingewikkeld is. Voor ouders die het niet begrijpen of die thuis niet lezen of laaggeletterd zijn kan een voorlichting over voorlezen juist hun onvermogen bevestigen. Het versterken van het zelfvertrouwen van ouders wordt daarom als belangrijk doel genoemd. Een van de auteurs levert ook liever zelf een laagdrempelige uitnodigingstekst aan voor de Oudersalon. Die kunnen de docenten dan verspreiden.

De auteurs geven aan dat voor ouders die niet goed Nederlands kunnen lezen en schrijven de drempel ook (te) hoog kan zijn om naar een bijeenkomst te gaan met de schoolschrijver, bijvoorbeeld omdat men niet naar iemand gaat luisteren over hoe je moet voorlezen thuis als je zelf moeilijk of niet leest. Er is dan mogelijk te veel schaamte. Wanneer ouders uit een ander land komen en daarom de Nederlandse taal niet beheersen, vermoedt men dat dat wat anders ligt dan bij autochtone laaggeletterde ouders. Voor laaggeletterde ouders met een migratieachtergrond zou hun laaggeletterdheid mogelijk minder gevoelig zijn, omdat er veelal meer begrip is voor het feit dat deze mensen de Nederlandse taal nog niet volledig beheersen.

Er wordt ook genoemd dat er mogelijk meer bereikt kan worden wanneer je samen met ouder en kind een activiteit doet in de klas, in plaats van een ouderbijeenkomst waarin een presentatie gegeven wordt. Een voorbeeld is kinderen tijdens een ochtend een uurtje voor te laten lezen aan hun ouders. Dit kan stimulerend werken, omdat ouders zien wat het kind kan en er vaak meer interactie is. Ook wordt de suggestie gedaan de Oudersalon plaats te laten vinden aan het begin van het project (in plaats van aan het eind, wat gebruikelijk is), bijvoorbeeld in de vorm van een les voor ouder en kind. Op deze manier weten ouders wat er gebeurt in de klas en kunnen ze er thuis nog eens over praten of naar vragen. Dat kunnen laaggeletterde ouders ook, want dat is niet afhankelijk van leesvaardigheden.

Docenten

Een belangrijke opbrengst van de Oudersalon is volgens beide docenten dat ouders worden gestimuleerd om activiteiten te ondernemen in het kader van leesbevordering thuis. De Oudersalon maakt ouders (meer) bewust van de noodzaak van leesbevordering thuis; dat lezen belangrijk is om kinderen een goede toekomst te bieden en dat het belangrijk is dat ze hier thuis ook daadwerkelijk mee aan de slag gaan. In de bovenbouw is het effect van de Oudersalon minder merkbaar, omdat de kinderen zelf al actiever en zelfstandig bezig zijn met allerlei zaken.

De Oudersalon zou volgens de docenten ook bij kunnen dragen aan leesbevordering thuis bij ouders die moeite hebben met lezen en schrijven. Met het oog op de doelgroepouders wordt als belangrijke voorwaarde voor het succes van de Oudersalon de vorm genoemd waarin deze plaatsvindt. Aangezien de doelgroepouders niet zo taalvaardig zijn en over weinig Nederlandse taalkennis beschikken, is een werkwijze waarbij alleen gepraat wordt tegen ouders minder effectief dan ouders (ook) betrekken bij activiteiten. Een van de docenten beschrijft dat als de doelgroepouders geïnteresseerd zijn, het van belang is heel praktisch te werk te gaan. Een Oudersalon kan bijvoorbeeld ouders enthousiast maken om de bibliotheek te bezoeken. Maar de docent geeft aan dat het vervolgens heel belangrijk is alle praktische stappen samen te doen.

“maar goed dan moet je ook heel praktisch gaan denken van oké dan moeten we dus naar de bibliotheek, waar is die bibliotheek en wat kost dat dan en we moeten daar wat doen. Het zijn vaak hele kleine simpele dingen. Het is niet dat het onwil is, het is vaak ook onkunde, niet weten waar ze het vandaan moeten halen”

“En bij die ouders die al zo weinig Nederlandse taalkennis hebben als je daar alleen maar een mooi verhaal tegen vertelt anderhalf uur lang dat komt niet binnen denk ik.”

Een van de docenten concludeert op basis van de reacties van ouders ook dat een belangrijke meerwaarde van de Oudersalon is dat ouders andere oplossingen horen voor hun problemen met leesbevordering thuis dan de oplossingen of antwoorden die de docent zelf altijd geeft. Ouders ervaren dit als prettig. De docenten noemen geen (andere) specifieke behoeften met betrekking tot leesbevordering thuis vanuit de doelgroepouders (laaggeletterde ouders) zelf.

Ouders

De ouders ervaren de Oudersalon als positief en belangrijk. Naast al bekende zaken horen ze daar ook nieuwe dingen met betrekking tot leesbevordering thuis. Ouders geven aan meer informatie te krijgen over bijvoorbeeld verschillende manieren van lezen en welke boeken er geschikt zijn voor de kinderen. Een ouderbijeenkomst over leesbevordering wordt ook als positief ervaren vanwege de herhaling; ouders krijgen weer interesse in leesbevordering en de kennis wordt weer opgefrist. Ook geven ouders aan dat het belangrijk is deze informatie aan te bieden, omdat sommige ouders niet goed weten hoe leesbevordering aan te pakken of geen ervaring hebben met voorlezen. Het tijdens de Oudersalon zien en ervaren van de verschillende mogelijkheden die digitale boekjes bieden, zoals het laten voorlezen of je eigen stem opnemen, is als positief ervaren. Dat digitale boekjes ook heel goed kunnen zijn voor de woordenschat was nieuw voor één van de ouders. Zij zal weer gaan als er nog eens Oudersalon komt. Een van de ouders heeft ook direct na de Oudersalon de getoonde digitale boekjes gebruikt. Zelf is ze online niet zo vaardig, maar een van haar oudere kinderen heeft ervoor gezorgd dat de boekjes nu voor haar beschikbaar zijn.

Een van de ouders geeft aan dat ze het ook leuk zou vinden als er nog vaker dit soort bijeenkomsten komen, om nieuwe dingen te leren. De docent van school A beschrijft dat zij benaderd is door een moeder die de Oudersalon heel positief ervaren had maar het wel te kort vond, en dat zij graag meer tijd had gehad om vragen te stellen.

4.3.5 Behoeften laaggeletterde ouders en leesbevordering thuis

Schoolschrijvers

De auteurs zien dat ouders het belangrijk vinden dat hun kind later een goede baan heeft en dat zij beseffen dat het hiervoor belangrijk is dat hun kind de Nederlandse taal beheerst. Ouders willen ook erg graag dat hun kind naar een goede vervolgopleiding gaat en begrijpen dat het hiervoor belangrijk is dat de kinderen thuis boeken lezen (vergroten woordenschat). Bij het stimuleren en begeleiden van hun kinderen bij het lezen hebben de ouders volgens de auteurs hulp nodig. De auteurs leggen ouders bijvoorbeeld uit hoe je samen met je kind kunt lezen. Dat werkt volgens hen beter met een positieve benadering: ouders uitleggen dat complimenten geven en plezier belangrijk is.

Een van de auteurs laat kinderen hun lievelingsboek meenemen van thuis, want hierdoor krijgt zij een goed beeld van de leescultuur thuis. Wanneer kinderen het boek meerdere malen vergeten, is dit voor de auteur een teken dat ze thuis geen boeken hebben. De auteurs stimuleren kinderen en ouders boeken van de bibliotheek te lenen. Het bleek echter dat sommige ouders de bibliotheek vervelend vinden, omdat ze bang zijn een boete te krijgen. Er wordt bewust uitgelegd dat bepaalde apps en digitale boeken gratis zijn, zodat financiële middelen geen beperking zijn.

“Maar verschillende leerlingen namen gekochte boeken mee, dat wilde ik eigenlijk niet, ik wilde bibliotheek boeken en toen zei een leerkracht tegen mij van ja ze hebben ze speciaal voor jou gekocht en ik zei ‘huh gekocht, kopen die ouders boeken?’, zegt ze ‘ja, want die ouders vinden de bibliotheek vervelend, zijn ze bang dat ze een boete krijgen omdat ze het niet terug brengen’ en sommige ouders kopen echt veel liever boeken dan dat ze naar de bibliotheek gaan.”

Docenten

Het is voor docenten lastig om een goed beeld te krijgen van de mate van laaggeletterdheid bij de ouders van kinderen in de klas. Hierdoor kunnen zowel docenten als auteurs weinig zeggen over wat concreet de behoeften zijn van laaggeletterde ouders wat betreft leesbevordering thuis. Zij geven wel aan wat zij denken dat deze ouders nodig hebben, maar weten niet of nauwelijks wat de ouders hierover zelf aangeven. Waarschijnlijk komt dit doordat laaggeletterde ouders zichzelf niet snel laten horen en de docenten en auteurs niet makkelijk zullen benaderen.

Een van de docenten geeft aan dat ouders vaak thuis geen Nederlands lezen met de kinderen omdat zij zelf moeite hebben met de Nederlandse taal. Voor ouders is het ook niet altijd helder wat de docent verwacht als het gaat om voorlezen. Het is daarom belangrijk om ouders concreet uit te leggen waarvan kinderen het meeste leren en hoe ze het voorlezen vorm kunnen geven. Ondanks de taalbarrière zijn ouders wel bereid om dingen te proberen. Wanneer ouders merken dat leesbevordering thuis werkt, willen ze het verder blijven doen. Wanneer het niet werkt, moeten de ouders volgens de docent zelf iets anders verzinnen of andere oplossingen aangereikt krijgen. De docent helpt de ouders bijvoorbeeld bij het (voor)lezen en door spelletjes en andere manieren aan te reiken die lezen leuk maken. De docenten informeren ouders over het belang van samen met hun kinderen de bibliotheek bezoeken en voorlezen. Volgens de docenten wordt voor bibliotheekbezoek door ouders vaak geen tijd genomen.

Er wordt door school op verschillende momenten het belang van leesbevordering thuis gecommuniceerd naar de ouders (rapportgesprekken, specifieke richtlijnen in het rapport over de frequentie en duur van het oefenen met lezen, ouderbijeekkomsten). Algemene ouderavonden zijn er niet op school B want hier is weinig behoefte aan. Dit soort bijeenkomsten vindt meestal plaats in de Ouderkamer. Ouderbetrokkenheid lukt wel heel goed met concrete activiteiten rond Kerst (bingo), Carnaval (ouders helpen dan) en Mundial (ouders brengen gerechten mee). Dit soort activiteiten spreekt de ouders erg aan.

Zowel docenten als de IB-er op school B signaleren en wijzen ouders waarvan zij denken dat het nodig is op de diverse ondersteunende cursussen die worden aangeboden in de Ouderkamer. Niet alle ouders gaan dan ook. Laaggeletterde ouders zouden volgens de docent in ieder geval leesmateriaal in huis kunnen halen, samen prentenboeken en aanwijsboeken bekijken. Maar in de hogere groepen wordt dit niet meer aan ouders doorgegeven, omdat de kinderen daar zelf lezen.

Over leesbevordering thuis hoort de docent wel van de kinderen, doordat ze vertellen over een bibliotheekbezoek of door boeken die ze meenemen. Voorlezen gebeurt volgens haar weinig meer bij de kinderen thuis die in de hogere groepen zitten. De docenten adviseren ook aan ouders om kinderen Nederlandse tv te laten kijken. Volgens de docent zijn de meeste kinderen in het weekend druk met playstation, het spel GTA wordt door kinderen veel genoemd. Volgens de docent zijn er behoorlijk wat ouders (ook) digitaal niet vaardig.

Wat betreft voorlezen geldt dat docenten zich bewust zijn van het belang hiervan voor de ontwikkeling van de Nederlandse woordenschat van kinderen. Een docent merkt op dat sommige ouders niet voorlezen in het Nederlands, maar wel in de eigen taal. Dat dit laatste juist erg belangrijk is voor de taalontwikkeling van kinderen (Roberts, 2008; Scheele, 2010), is nog niet bij alle docenten bekend. Hierdoor wordt ouders bijvoorbeeld verteld dat ze moeten blijven oefenen met het gebruik van de Nederlandse taal.

Ouders

Alle gesproken ouders zijn minstens tweetalig en beschouwen de Nederlandse taal niet als hun "eigen taal". Ouders spreken thuis zowel hun eigen taal als Nederlands met de kinderen, maar de mate waarin dit gebeurt verschilt. Eén van de ouders geeft aan thuis vooral Nederlands te spreken, omdat één van haar kinderen wel Arabisch verstaat maar het niet zelf spreekt. Veel ouders geven aan hun kinderen meestal in de eigen taal aan te spreken, maar dat de kinderen in het Nederlands terug praten. Onderling spreken de kinderen in een gezin meestal Nederlands. Eén moeder geeft aan bewust de Arabische taal met haar kinderen te oefenen, zodat haar kinderen wel de eigen taal kennen.

De geïnterviewde ouders geven aan thuis voor en/of samen te lezen en dit leuk te vinden. Ouders geven aan dat zij lezen en daarmee leesbevordering thuis belangrijk vinden voor de ontwikkeling van hun kinderen. Activiteiten rondom lezen worden vooral ondernomen met jongere kinderen die nog niet (zelfstandig) kunnen lezen. Ouders geven aan op verschillende manieren met leesbevordering bezig te zijn thuis. Voorbeelden die genoemd worden zijn: voorlezen, verhalen verzinnen bij en praten over de plaatjes in boeken, samen lezen (eerst kind laten lezen, daarna zelf), verschillende stemmetjes gebruiken tijdens het voorlezen. Volgens de ouders vinden de kinderen het leuk om voorgelezen te worden. Doordat de kinderen zo betrokken zijn bij het verhaal hebben de ouders zelf ook veel plezier van het voorlezen. Een aantal ouders vertelt ook dat zij regelmatig met de kinderen naar de bibliotheek gaan. Echter, verschillende ouders geven aan moeite te hebben met het op tijd terug brengen van boeken naar de bibliotheek, en vanwege de boetes het bezoeken van een bibliotheek en/of het meenemen van boeken naar huis niet meer stimuleren.

In een enkel geval onderneemt een ouder naast voorlezen nog andere activiteiten thuis met de kinderen, zoals het oefenen met letters, tellen en kleuren op een creatieve en interactieve manier. Een andere ouder geeft aan dat voorlezen soms niet lukt omdat ze andere (huishoudelijke) bezigheden heeft. Een boek vasthouden is dan gewoon niet mogelijk. Op die momenten vertelt ze wel vaak verhalen aan haar kinderen. Verhalen vertellen doen ouders in hun "eigen" taal. Voorlezen en andere activiteiten rondom lezen gebeuren meestal in het Nederlands.

Uit gesprekken met ouders blijkt dat zij vroeger niet werden voorgelezen door hun ouders, maar dat er wel vaak verhalen verteld werden. Soms ging daar ook de hele familie voor samenzitten en deze

bijeenkomsten worden door de ouders beschreven als bijzondere en fijne gebeurtenissen. Ondanks deze goede herinneringen vertellen een aantal ouders zelf geen verhalen aan hun kinderen op deze manier. Zij zijn in plaats daarvan gaan voorlezen. Andere ouders vertellen kinderen verhalen over hoe zij het vroeger hadden en doen spelletjes met hun kinderen (knikkerspel, spel met handen) in hun eigen taal. Het lijkt dat ouders die verhalen vertellen dit vooral doen zolang de kinderen nog niet naar school gaan. Daarna lijkt dit op te houden en verschuift de focus naar het Nederlands.

“Verhaal van onze cultuur, wij hebben geen boek, maar gewoon zelf verhaal verzinnen en luisteren.”

Een aantal moeders geeft aan door anderen (bijvoorbeeld op het consultatiebureau) gewezen te zijn op het belang van voorlezen op jonge leeftijd. Maar omdat dit voor hen onbekend is, weten zij niet goed hoe hier mee om te gaan. Ook komt het voor dat wanneer moeders in hun eigen taal liedjes zingen voor jongere kinderen, de oudere kinderen in het gezin aangeven dat dit beter in het Nederlands kan.

“Maar toen ik was eerste dochter, ze is nu vier, toen was ze was twee maand, zei voorlezen jouw dochter. Ik zei hoe? Beetje raar eigenlijk. Ik zeg van ons geen voorlezen, maar moeder altijd zingen, praten. Soort voorlezen, geen boek bij gebruiken. Straks kindje na-apen wat mama zegt.”

De meeste ouders zijn zich sterk bewust van het belang van een goede woordenschat voor de (taal)ontwikkeling en schoolprestaties van hun kinderen. Een van de ouders noemde ook als voorbeeld het feit dat woordenschat getoetst wordt bij de CITO toets. Deze ouder oefent thuis met haar kind aan de hand van het materiaal dat haar kind van school meekrijgt.

“Ja zeker, als je geen woordenschat hebt dan kan je geen zinnetjes maken, geen gesprek voeren. Je moet wel bagage hebben voor woordenschat.”

Een aantal ouders geeft expliciet aan enkel Nederlandse boeken voor te lezen om de woordenschat van hun kinderen te stimuleren, en geen boeken in het Arabisch, hetgeen zij zien als hun eigen taal. Als reden hiervoor geeft een van de ouders aan dat zij wel Arabisch kan lezen, maar het niet begrijpt. Een aantal ouders geeft aan dat zij door het voorlezen en samen lezen met hun kinderen zelf ook de Nederlandse taal leren. Dit ervaren zij als positief. Sommige ouders geven aan dat zij de kinderen juist vragen hen te vertellen hoe het dan wel moet, nadat zij door hun kinderen gewezen zijn op taalfouten.

“Ik lees altijd in het Nederlands voor, nog nooit in mijn eigen taal gedaan”

“Nou eerlijk gezegd, ik kan het [Arabisch] lezen, maar ik begrijp het niet. Dus dan vind ik het een beetje, als een kind dan vraagt ‘ja maar wat staat er dan?’ ja dan moet ik wat verzinnen, ja dat vind ik niet zo goed. Daarom lees ik gewoon voor in het Nederlands. Maar mijn man kan het wel, die begrijpt het ook, maar die heeft daar geen tijd voor.”

De ouders ervaren in wisselende mate problemen met het voorlezen in de Nederlandse taal. Sommige ouders geven aan dat hun kinderen niet voorgelezen willen worden in een andere taal dan het Nederlands. Ook zijn er ouders die aangeven gestopt te zijn met voorlezen op verzoek van hun kinderen en vanwege hun beperkte Nederlandse taalvaardigheden: hun kinderen wilden niet

voorgelezen worden in gebrekkig Nederlands. Meerdere ouders herkennen dit en geven aan het lastig te vinden hier mee om te gaan. Schaamte voor hun gebrekkige Nederlandse taalvaardigheden is volgens de professionals vaak een reden dat ouders stoppen met voorlezen aan hun kinderen. Een ouder vertelt dat voorlezen door sommige ouders ook in het Arabisch gebeurt. Volgens haar is dat vooral goed voor het ontwikkelen van het concentratievermogen, maar dus niet voor de woordenschat. Voorleesboeken in het Arabisch zijn bijvoorbeeld beschikbaar via de Moskee en de grotere bibliotheek, en sommige ouders maken hier gebruik van.

Volgens een van de geïnterviewde ouders zijn er veel ouders op school die niet kunnen lezen en daardoor ook niet in staat zijn activiteiten te ondernemen in het kader van leesbevordering. Deze ouders kunnen wellicht geholpen worden door meer aandacht van de docent, door het belang van leesbevordering te benadrukken en door bepaalde consequenties te verbinden aan het al dan niet komen naar ouderbijeenkomsten. Een andere ouder geeft aan dat het belangrijk is dat laaggeletterde ouders eerst zelf leren lezen en schrijven, omdat voorlezen anders niet mogelijk is.

“Misschien bij de juf extra aandacht geven aan de ouders, zeg maar of flyers maken ofzo dat het belangrijk is, je moet wel komen naar de bijeenkomst. Wie niet gaat komen moet het op tijd zeggen. Op die manier, ik denk dat het kan wel.”

De ouders in dit onderzoek is ook specifiek gevraagd naar hun behoeften en wensen rondom leesbevordering, en dit resulteerde in een aantal gemeenschappelijke punten. De ouders in dit onderzoek geven zelf aan behoefte te hebben aan informatie over welke soorten lees- en/of taalprogramma's op de Ipad geschikt zijn voor de kinderen, en voor welk niveau. Ze willen ook graag weten welke boeken geschikt zijn per niveau. Ouders zouden graag concrete adviezen krijgen over hoeveel keer lezen per dag goed is en hoeveel boeken ze dan moeten voorlezen. Andere ouders geven aan graag daadwerkelijk thuis ondersteund te worden bij de leesbevordering, zoals dat voorheen gebeurde door middel van de “Voorleesexpress” (een leescoach komt dan thuis met ouder(s) en kind leesbevordering oefenen). Een vraag die bij verschillende ouders ook leeft is hoe om te gaan met leesbevordering thuis wanneer de kinderen niet voorgelezen willen worden in de taal van herkomst en de ouder(s) Nederlandse taal- en leesvaardigheden onvoldoende of beperkt beheersen. Een aantal ouders geeft aan graag regelmatig onder begeleiding de Nederlandse taal te willen oefenen. Ook is er behoefte aan concrete adviezen of begeleiding bij het voorlezen bij erg jonge kinderen.

5 Conclusie, discussie en aanbevelingen

Dit exploratieve onderzoek heeft gekeken naar ouderbijeenkomsten over leesbevordering en naar de wensen en behoeften van laaggeletterde ouders. Aan de basis van dit onderzoek lagen twee onderzoeksvragen: 1) Kunnen specifieke ouderbijeenkomsten zoals de Oudersalon van De Schoolschrijver bijdragen aan het in contact komen met lager geletterde ouders? en 2) Welke wensen en behoeften worden door lager geletterde ouders aangegeven met betrekking tot leesbevordering thuis? Uit de resultaten van het onderzoek kunnen een aantal conclusies worden getrokken. In de volgende paragrafen wordt een samenvattend antwoord gegeven op de onderzoeksvragen. Daarnaast zal ook een selectie van relevante andere inzichten aangestipt worden, welke van belang zijn bij het benaderen van laaggeletterde ouders en het inspelen op hun behoeften.

5.1 De Oudersalon

Contact met lager geletterde ouders

Onderzoekers, docenten, professionals en auteurs hebben gedeelde ervaringen met succesvol benaderen van laaggeletterde ouders. Zo blijkt het benaderen van deze groep ouders via de reguliere wegen, zoals brieven of het uitzetten van een vragenlijst, niet altijd succesvol. Het in contact komen met laaggeletterde ouders blijkt wel mogelijk via intermediairs en/of ambassadeurs die een vertrouwensband hebben met de ouders. Ook lijkt het vertellen over eigen ervaringen en het aanpassen van het taalgebruik het contact te vergemakkelijken.

Ouderbijeenkomsten zoals 'de Oudersalon' van 'de Schoolschrijver' worden door de verschillende partijen waardevol geacht als het gaat om het in contact komen met lager geletterde ouders. Het feit dat de Oudersalon plaatsvindt op scholen met een taalachterstand speelt hierbij een belangrijke rol: zowel de doelgroep ouder is meer aanwezig, maar ook de betrokken professionals, docenten en auteurs zijn meestal meer bekend met het succesvol benaderen van deze groep ouders. Hoewel het voor de docenten niet in gelijke mate helder is wat laaggeletterdheid precies betekent en in hoeverre dit een rol speelt in de thuissituatie van de kinderen uit hun klassen.

Het laten plaatsvinden van de Oudersalon in een bestaand netwerk zoals 'de Ouderkamer' kent als voordeel dat er een groter bereik is van ouders. Meer ouders komen erop af en er komen ook ouders met jonge kinderen, waardoor zij vroegtijdig in beeld zijn. Een nadeel is mogelijk dat het vaak dezelfde groep ouders is die komt. Het is daarom heel erg afhankelijk van de coördinatie van de Ouderkamer en de samenstelling van de groep in hoeverre alle ouders zich hier welkom voelen. Voor alle betrokken partijen staat het buiten kijf dat om in contact te komen met laaggeletterde ouders intermediairs die een vertrouwensband hebben met de ouders een cruciale rol spelen. Deze intermediairs kunnen betrokken professionals, vrijwilligers en docenten zijn, maar ook andere ouders (ambassadeurs).

Succes van de Oudersalon

Alle betrokken partijen onderstrepen het belang en het positieve effect van de Oudersalon. Het zorgt voor het bewustmaken van ouders van het belang van leesbevordering thuis en het stimuleert ook het daadwerkelijk uitvoeren van die leesbevordering thuis. Ouders zelf staan ook positief ten opzichte van bijeenkomsten zoals de Oudersalon. Ouders zijn zelfs bereid om als "ambassadeur" de kennis opgedaan tijdens de Oudersalon door te geven aan andere lager geletterde ouders. Als

meerwaarde van de Oudersalon wordt genoemd dat iemand anders dan de docent, een expert, vertelt over het belang van lezen. Hierdoor wordt leesbevordering vanuit een ander perspectief benaderd en horen ouders ook andere dingen dan wat ze al van de docent weten. Dit wordt als positief ervaren, vooral door ouders die niet voldoende halen uit de informatie van de docent. Ook de actieve vorm van de Oudersalon wordt door alle partijen onderschreven als belangrijk voor het succes ervan. Toch wordt ook genoemd dat Oudersalon bijeenkomsten meer afgestemd kunnen zijn op de doelgroep, nog interactiever moeten zijn en in mindere mate de vorm van een voorlichtingsbijeenkomst moeten hebben. Volgens de verschillende partijen is het niet eenvoudig maar wel mogelijk de ouderbetrokkenheid van laaggeletterde ouders te bevorderen door middel van een bijeenkomst zoals de Oudersalon. Hierbij spelen de volgende factoren een belangrijke rol: nieuw en passend aanbod, welkom voelen, activiteiten vanuit het kind, afstemming werkwijze doelgroep, eenvoudig taalgebruik, persoonlijke anekdotes, interactie met ouders. Beide schoolschrijvers geven daarnaast aan dat zij de Oudersalon liever doen aan het begin van of eerder in het traject. Op die manier is de drempel voor ouders wellicht lager om de schoolschrijver te benaderen en kunnen ouders thuis met hun kinderen praten over het schoolschrijverproject. In het algemeen wordt een ouderbijeenkomst zoals de Oudersalon als positief en waardevol ervaren als het gaat om ouderbetrokkenheid en het stimuleren van leesbevordering thuis, zowel door experts, schoolschrijvers, docenten en ouders.

5.2 Leesbevordering thuis en de behoeften van laaggeletterde ouders

Concrete behoeften

Een vraag die bij verschillende ouders leeft is hoe om te gaan met leesbevordering thuis wanneer de kinderen niet voorgelezen willen worden in de taal van herkomst en de ouder(s) Nederlandse taal- en leesvaardigheden onvoldoende of beperkt beheersen. Deze ouders geven ook aan dat zij graag zouden willen dat iemand anders (die de Nederlandse taal wel goed beheerst) de leesbevordering thuis dan van ze overneemt en/of actieve begeleiding biedt thuis.

Ouders geven ook aan graag concrete adviezen te krijgen over geschikte boeken en apps per leesniveau, hoeveel keer lezen per dag goed is en hoeveel boeken ze dan moeten voorlezen.

Eigen taal of Nederlandse taal

Ondanks dat onderzoek aantoont dat het belangrijk is dat ouders voorlezen in hun moedertaal en sommige ouders hiervan ook op de hoogte zijn (door bijvoorbeeld voorlichting op het consultatiebureau), is duidelijk geworden dat ouders zelf veelal de voorkeur geven aan voorlezen in het Nederlands. Een reden hiervoor is dat de ouders het beheersen en dus oefenen van de Nederlandse taal zien als belangrijk voor het schoolsucces van hun kinderen. Maar het kan ook komen omdat ouders vaak wel bijvoorbeeld Arabisch spreken, maar het niet kunnen lezen. Ook spelen de kinderen een rol bij het bepalen in welke taal er thuis gesproken en voorgelezen wordt. Sommige kinderen kunnen de moedertaal van hun ouders niet spreken en willen daarom voorgelezen worden in het Nederlands. Andere kinderen geven duidelijk aan helemaal niet voorgelezen te willen worden door hun ouders, omdat zij te gebrekkig Nederlands spreken en/of omdat zij enkel in het Nederlands voorgelezen willen worden. Ouders willen zelf heel graag in het Nederlands spreken en lezen met hun kinderen. Het lijkt daarom belangrijk om ouders juist te motiveren om in hun eigen taal te vertellen thuis. Eén van de experts geeft aan dat het belangrijk is dat ouders trots zijn op hun eigen taal.

Uit de gesprekken met docenten is gebleken dat er niet altijd een bewustzijn is van het belang van het spreken en voorlezen in de moedertaal. De docenten onderstrepen terecht het belang voor kinderen van een goede woordenschat in de Nederlandse taal, maar zij menen soms onterecht dat ouders hiervoor moeten voorlezen in het Nederlands, ook als zij deze taal gebrekkig beheersen. Het is belangrijk dat docenten zich bewust worden van de waarde van lezen, spreken en lees- en taalbevordering in de moedertaal van ouders. Dit draagt namelijk in grote mate bij aan de taalvaardigheid van kinderen, waardoor hun woordenschat in het Nederlands ook makkelijker zal groeien (Cummins, 1991; Roberts, 2008; Scheele, 2010).

Diversiteit laaggeletterde ouders

Voor dit onderzoek is gesproken met een aantal lager geletterde ouders met een migratieachtergrond en betrokken docenten en professionals. Dit heeft duidelijk gemaakt dat de groep laaggeletterde ouders met een migratieachtergrond zeer divers is. Zo zijn er ouders die laaggeletterd zijn in de Nederlandse taal, maar hun eigen taal wel voldoende beheersen. Ook zijn sommige ouders laaggeletterd in zowel het Nederlands als in hun moedertaal. Zij kunnen hun moedertaal dan wel spreken, maar niet lezen en schrijven. Op basis van dit onderzoek kan daarom geconcludeerd worden dat, voor zowel het benaderen van de groep laaggeletterde ouders als het stimuleren van de leesbevordering thuis in deze gezinnen, het niet wenselijk en/of effectief is een uniforme werkwijze te hanteren. Daarnaast is er in Nederland ook een grote groep autochtone Nederlandse ouders die laaggeletterd is. Het lag niet binnen de mogelijkheden van deze studie om in kaart te brengen wat hun ervaringen, behoeften en wensen zijn met betrekking tot leesbevordering thuis, maar het is van belang dat toekomstig onderzoek hier aandacht aan besteedt.

De auteurs geven aan dat voor ouders die niet goed Nederlands kunnen lezen en schrijven de drempel ook (te) hoog kan zijn om naar een bijeenkomst te gaan met de Schoolschrijver. Er is dan mogelijk te veel schaamte. Wanneer ouders uit een ander land komen en daarom de Nederlandse taal niet beheersen, vermoedt men dat dat wat anders ligt dan bij autochtone laaggeletterde ouders. Voor laaggeletterde ouders met een migratieachtergrond zou hun laaggeletterdheid mogelijk minder gevoelig zijn, omdat er veelal meer begrip is voor het feit dat deze mensen de Nederlandse taal nog niet volledig beheersen. Uit onderzoek weten we nog maar weinig over hoe laaggeletterde ouders uit verschillende gezinnen omgaan met lees- en taalopvoeding. En hoewel de verwachting is dat er significante verschillen zijn in de opvoeding, zowel wat betreft de uitvoering als de achterliggende normen en waarden, tussen laaggeletterde ouders met een migratieachtergrond en autochtone laaggeletterde ouders, tasten we hier nog volledig in het duister.

Alternatieve vormen van lees-en taalbevordering

Ouders met een migratieachtergrond zijn zelf vaak opgegroeid met verhalen vertellen en liedjes zingen in plaats van voorlezen. Zelf verhalen vertellen aan hun kinderen doen ouders echter vaak niet meer of in mindere mate. Zij geven de voorkeur aan voorlezen als het gaat om het stimuleren van de ontwikkeling van hun kinderen. Dit is jammer, want ook verhalen vertellen (in de moedertaal) is goed voor de taalontwikkeling van kinderen (e.g., Scheele, 2010; Van Berghe, 2010). Aangezien het vertellen van een verhaal dicht bij de beleving van de ouder staat (en zij hier met veel plezier aan terug denken), zou dit zelfs wel eens beter kunnen werken dan voorlezen, zowel wat betreft motivatie voor de ouders als voor de taalontwikkeling van het kind. Ouders bewust maken van het belang van het vertellen van verhalen en het zingen van liedjes voor de taalontwikkeling en dus

schoolprestaties van hun kinderen zou een waardevolle insteek kunnen zijn om de intergenerationele overdracht van laaggeletterdheid te beperken.

Een ander punt is dat gezinnen waarin laaggeletterdheid een rol speelt vaak te maken met meervoudige problematiek. Naast laaggeletterdheid of soms ook analfabetisme, spelen bijvoorbeeld ook schulden, armoede en psychische problemen een rol. Deze ouders zijn vaak pas in staat aandacht te besteden aan lees- en taalbevorderingsactiviteiten thuis wanneer aan enkele basisvoorwaarden voor een stabiel gezinsleven is voldaan.

De laaggeletterde ouder zelf aan het woord

Het is voor docenten en bezoekende auteurs lastig om een goed beeld te krijgen van de mate van laaggeletterdheid bij de ouders van kinderen in de klas. Hierdoor kunnen zowel docenten als auteurs weinig zeggen over wat concreet de behoeften zijn van laaggeletterde ouders wat betreft leesbevordering thuis. Zij geven wel aan wat zij denken dat deze ouders nodig hebben, maar weten niet of nauwelijks wat de ouders hierover zelf aangeven. De meningen van de experts verschillen als het gaat om de mate waarin laaggeletterde ouders in staat zijn aan te geven wat hun behoeften zijn. Het is en blijft dus relevant om via verschillende paden de wensen en behoeften geformuleerd door de laaggeletterde ouders zelf in beeld te brengen. Toekomstig onderzoek zal zich hier over moeten buigen, waarbij naar verwachting creativiteit en interpersoonlijk contact een belangrijk rol speelt.

Tot slot

Dit verkennende onderzoek is gedaan op basis van een aantal observaties, interviews en gesprekken. Gezien de bevonden diversiteit van de groep laaggeletterde ouders alsook de exploratieve aard van dit onderzoek zijn de uitkomsten niet generaliseerbaar naar alle laaggeletterde ouders in Nederland. Echter, zij kunnen wel dienen ter overweging of inspiratie voor professionals, intermediairs, onderzoekers en andere relevante partijen die op eniger wijze in aanraking komen met lager en laaggeletterde gezinnen in Nederland.

Literatuur

- Cummins, J. (1991). Interdependence of first- and second-language proficiency in bilingual children. In E. Bialystok (Red.), *Language processing in bilingual children* (pp. 70-89). Cambridge: Cambridge University Press.
- De Schoolschrijver (2017). 7de editie De Schoolschrijver, Eindevaluatie Schooljaar 2016-2017. Amsterdam.
- De Schoolschrijver (2016). Handleiding Schoolschrijvers. Schooljaar 2016-2017. Amsterdam.
- Notten, N., & De Wijs, F. (2017). Een beeld van de laaggeletterde ouder. Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Roberts, T. A. (2008). Home storybook reading in primary or second language with preschool children: Evidence of equal effectiveness for second-language vocabulary acquisition. *Reading Research Quarterly*, 43(2), 103-130.
- Scheele, A. F. (2010). Home language and mono- and bilingual children's emergent academic language: A longitudinal study of Dutch, Moroccan-Dutch, and Turkish-Dutch 3-to 6-year-old children (Dissertatie). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2017). *De Sociale Staat van Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Berghe, M.J. (2010). Er was eens.. Onderzoek naar de veronderstelde leesbevorderende werking van verhalen vertellen aan en door kinderen. Amsterdam: Stichting Lezen.

Eindnoot

Graag wil ik alle betrokken experts, auteurs, docenten, professionals, vrijwilligers en ouders hartelijk danken voor de getoonde openheid en bereidheid mee te werken aan dit onderzoek. Met de medewerkers van de Schoolschrijver was de communicatie erg prettig.

Appendix A Thema, uitnodiging en locatie

School A

De ouders hebben van de docenten een uitnodiging gekregen in de vorm van een briefje. Bij de deur van het leslokaal (kleuterlokaal) hangt een whiteboard waarop de Oudersalon staat aangekondigd. In de uitnodiging heeft gestaan dat het thema van de Oudersalon 'digitale kinderboeken' is, op het whiteboard staat echter vermeld dat het over voorlezen gaat. De geplande duur van de bijeenkomst is een half uur.

Ouders is in de uitnodiging gevraagd hun tablet of smartphone mee te nemen. De bijeenkomst vindt plaats onder schooltijd, een half uur voor het einde van de schooldag.

In totaal zijn er 8 moeders aanwezig en 2 jonge kinderen (in kinderwagens). Een moeder komt wat later binnen, na ongeveer 10 minuten. Naast de auteur zijn in het lokaal ook de fotograaf, de onderzoeker en heel kort de directrice aanwezig. Zij bevinden zich achter de ouders.

De auteur heeft wat stoeltjes in een halve cirkel gezet, voor het digibord, en gaat zelf ook op een kinderstoeltje zitten, een beetje schuin voor de groep. Ze legt allemaal kinderboeken om zich heen. Wanneer de moeders binnenlopen maakt de auteur direct contact met de meesten van hen. Eén moeder spreekt ze aan in het Engels.

Buiten op het plein zijn spelende kinderen, het geluid dat de kinderen maken is goed hoorbaar in het lokaal. Sommige kinderen, waarschijnlijk de kinderen van de moeders die binnen zitten, bonken op het raam van het leslokaal. Er is geen docent aanwezig bij de Oudersalon, er zijn wel twee docenten (van de kleutergroepen) die de ouders opvangen in het lokaal bij aanvang van de Oudersalon.

School B

De Oudersalon vindt plaats in de aula van de school. Een grote ruimte waarin verschillende ronde tafels staan met stoelen er omheen. De Oudersalon is in het bestaande programma van de Ouderkamer opgenomen, het is dus geen afzonderlijk georganiseerde activiteit. Ouders worden op verschillende manieren over activiteiten binnen de Ouderkamer op de hoogte gebracht, zoals via nieuwsbrieven, de website of via andere ouders. De bijeenkomst start om 8.45u, direct na aanvang van de lessen. Tijdens dit anderhalf uur durende programma-onderdeel vinden er vaker lezingen, workshops en presentaties plaats over wisselende onderwerpen. Dit keer wordt het thema aangekondigd als "voorlezen".

Er zijn zestien moeders aanwezig en twee kinderen. De overige jonge kinderen van deze ouders (jonger dan 4 jaar oud) worden elders in het gebouw opgevangen door ouders die ook betrokken zijn bij de Ouderkamer. De aanwezige ouders zijn allemaal moeders met een migratieachtergrond. De ouders worden opgevangen door de coördinatrice van de Ouderkamer. Zij heet ook de auteur welkom en maakt even een praatje met de moeders over wat algemene zaken. Er is geen docent aanwezig. De bijeenkomst vindt plaats gedurende de Ramadan. De coördinatrice spreekt dan ook uit dat ze het fijn vindt dat er zoveel ouders zijn, ondanks dat zij waarschijnlijk niet geslapen hebben. Ze legt uit wat de schoolschrijver doet en vertelt dat de ouders vragen mogen stellen. De moeders zitten wat met elkaar te kletsen maar luisteren naar de auteur zodra deze begint te praten. De auteur staat voor een digibord en geeft een lezing aan de hand van een powerpoint presentatie.